

Een retourtje vrijheid

“Mag ik ook met dit kaartje?”, vraagt een man op het Nijmeegse perron met een geel kaartje van de NS. Hij gluurt de vrijheidstrein in, terwijl anderen naar binnen lopen. Even later vertrekt de trein richting Wageningen, zodat de passagiers met een snelheid van 120 kilometer per uur kunnen stilstaan bij vrijheid.

In één van de eerste treinstellen vertelt schrijfster Chika Unigwe over haar verleden in Nigeria. Ze staat tussen een groep mensen aan een soort langwerpige tafel met een stang erom waar de passagiers zich aan vast kunnen houden. Die blijkt goed van pas te komen. De trein rijdt schokkend en piepend Nijmegen uit en de passagiers schudden heen en weer. “Oeh”, roept een vrouw die zich nog net op tijd aan de stang vast kan grijpen. “Welkom in de vrijheidstrein”, klinkt de machinist door de luidsprekers.

Terwijl de Waalkade steeds kleiner lijkt, leest Unigwe voor: “Mijn man was al drie maanden dood, maar nu mijn haar eraf moest, werd ik pas echt weduwe. Ik had prachtig lang haar en ging elke dag naar de kapper om een nieuw kapsel te nemen. Mijn schoonmoeder keek afkeurend en vroeg zich af of ik ooit echt van haar zoon heb gehouden.” Met dit verhaal illustreert de schrijfster wat vrijheid voor haar betekend. “In mijn cultuur moet een vrouw haar haren afscheren als haar man of haar vader overlijdt. Het is een teken van rouw. Als klein meisje was ik altijd bang dat mijn vader zou sterven. Ik had mooi, lang haar en ik was ook heel gek op mijn vader. Ik heb het kaalscheren van vrouwen nooit aanvaard. Maar nu ik in België woon, merk ik dat ik meer aan mijn Nigeriaanse identiteit vasthoudt. Ik word constant geconfronteerd met wie ik ben.”

In dit treinstel staat een groep mensen van Stichting Vluchtelingenwerk. “In Nederland moesten vrouwen zo’n honderd jaar geleden hun haren afknippen als ze gingen trouwen”, weet één van de vrouwelijke vrijwilligers, “zo groot is het verschil dus niet.” Volgens Unigwe gaat het erom dat vooral vrouwen vaak beperkte keuzes hebben. “Het grootste verschil tussen Nigeria en België vond ik dat ik mijn eigen achternaam hier mocht houden. Dat is in mijn geboorteland onvoorstelbaar.”

“Vrijheid is een interessant thema”, vindt filmrecensist en docent Constant Hoogenbosch. Hij staat in een coupé die ingericht is als bioscoopzaal. Hij heeft de film *No One Knows About Persian Cats* gekozen om dit thema te illustreren. “Het gaat over de muziekcultuur van tieners in Iran. Ze mogen van de overheid niet de popmuziek maken die ze willen produceren en daarom zijn ze constant op de vlucht. Daarnaast heeft ook de filmmaker voor deze film het hele land door moeten rennen. Wat hij doet is ook illegaal, dus hij was net als de jongeren altijd aan het vluchten. Het lot van de filmmaker en de muzikanten ligt dicht bij elkaar, ze moeten voortdurend rennen om te maken wat ze willen. Het is bijzonder dat wij hier deze film kunnen zien, maar in Iran zelf gaan weinig mensen het zien. Hooguit wat mensen via illegale dvd’s.”

Een paar coupés verder vertelt de Argentijnse schrijfster Alejandra Slutsky dat de definitie van vrijheid voor verschillende mensen en in verschillende regio’s iets anders kan betekenen. Zij is met haar familie vanuit Argentinië naar Cuba gevlucht, nadat haar vader verschillende keren was gearresteerd. Uiteindelijk is zij met haar broer in Nederland komen wonen. “Veel Nederlanders denken dat mensen uit landen met een dictator niet vrij zijn. Maar hier mag je niet eens met een bandje muziek maken op straat als je daar zin in hebt. Er zijn genoeg Latino’s die dat zien als een beperking van vrijheid. Ik denk dat vrijheid erom gaat dat je keuzes kunt maken. Veel mensen durven

hier bijna niet te dromen over dingen die niet binnen handbereik zijn." De passagiers in deze coupé voelen zich aangemoedigd hun eigen visie op vrijheid te geven en de beperkingen die zij daarbij tegen komen. "Angst is een dooddoener voor veel ambities", vindt één van de studenten die tegenover de schrijfster staat. "Het kan ook een goede raadgever zijn", vindt een vrouw. "Ik zie angst als een geel licht bij een stoplicht. Het is een waarschuwing", vindt Slutsky. "Angst komt voort uit je omgeving en wat je hebt meegemaakt. Pas nadat ik jarenlang in Nederland woonde, durfde ik mensen in uniform gedag te zeggen. Vrijheid heeft alles te maken met kaders. Visies zijn afhankelijk van waar je geboren bent, wat mensen om je heen vertellen en de media die je volgt." De trein is inmiddels weer in Nijmegen aangekomen. Een aantal passagiers staat nog geboeid te luisteren en rekt het moment om de trein te verlaten en de vrijheid tegemoet te treden.

Programma 17 april

Georganiseerd door het Nationaal Comité 4 en 5 mei, het bevrijdingsfestival Wageningen, FDO en LUX.